

DOI: 10.18559/SOEP.2015.10.7

Marcin Garbat

Uniwersytet Zielonogórski, Pełnomocnik Rektora UZ ds. Osób Niepełnosprawnych

Maria Agnieszka Paszkowicz

Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Mechaniczny, Instytut Inżynierii Bezpieczeństwa i Nauk o Pracy

Autor do korespondencji: Marcin Garbat, M.Garbat@dzps.uz.zagora.pl

STUDENCI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI NA POLSKICH UCZELNIACH

Streszczenie: W artykule zaprezentowano systemowe możliwości wsparcia osób z niepełnosprawnościami w procesie zdobywania wykształcenia akademickiego. Przedstawiono również wpływ tego wsparcia na poziom skolaryzacji według stopnia niepełnej sprawności, profilu uczelni, typu studiów oraz województwa.

Słowa kluczowe: niepełnosprawność, student, uczelnia, wsparcie.

Klasyfikacja JEL: I21.

STUDENTS WITH DISABILITIES AT POLISH UNIVERSITIES

Abstract: The paper presents the system of opportunities for supporting people with disabilities in the process of acquiring a university education. It also presents the impact of this support on the level of schooling according to the degree of disability, the profile of the university, the type of study and the region.

Keywords: disability, student, university, support.

Wstęp

Określenie człowieka mianem osoby z niepełnosprawnościami oznacza, że jego stan zdrowia fizycznego lub psychicznego powoduje „trwałe lub długotrwałe utrudnienie, ograniczenie lub uniemożliwienie udziału w stosunkach społecznych i wypełnianiu ról według przyjętych kryteriów i obowiązujących norm” [Kowalik 2007, s. 41]. Definicja ta kładzie więc nacisk na dwa aspekty – niepełnosprawność biologiczną, czyli dysfunkcjonalność organizmu, i nie mniej ważną niepełnosprawność społeczną, która, zdaniem Stanisława Kowalika, sprowadza się do niezdolności człowieka do pełnienia ról społecznych, wywiązywania się z zadań życiowych zgodnych z oczekiwaniami społecznymi, a także podejmowania odpowiedniej aktywności społecznej, w tym np. podjęcia edukacji na poziomie wyższym. Niestety, pomimo że liczba studentów z niepełnosprawnością wzrasta, to ci studenci wciąż stanowią rzadkość na polskich uczelniach. Uczelnie na swoich stronach internetowych czy w materiałach informacyjnych chwalą się, że uczelnia jest dostosowana dla niepełnosprawnych, ale co to dokładnie znaczy, nikt nie wie.

1. Wsparcie studentów z niepełnosprawnościami na uczelniach w Polsce

Wsparcie studentów z niepełnosprawnościami na polskich uczelniach ma charakter materialny i niematerialny. Do pierwszego z nich zalicza się różnego rodzaju stypendia i zapomogi, drugą grupę wsparcia tworzy działalność biur lub pełnomocników rektorów do spraw niepełnosprawnych studentów.

Od 2011 roku do obowiązków szkół wyższych należy stwarzanie osobom z niepełnosprawnością warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych. Uczelnie otrzymują z budżetu państwa dotację, którą mogą przeznaczyć na finansowanie: inwestycji służących kształceniu studentów i doktorantów będących osobami z niepełnosprawnościami, na specjalistyczne szkolenia, wyposażenie wypożyczalni specjalistycznego sprzętu, zakup specjalistycznych urządzeń, materiałów dydaktycznych i naukowych dostosowanych do potrzeb osób z różnymi rodzajami dysfunkcji oraz zapewnienie transportu między obiektami dydaktycznymi uczelni [Wsparcie 2013].

Głównym źródłem finansowania pomocy materialnej dla studentów jest budżet państwa. Pomoc ta ma formę dotacji, której podziału dokonuje rektor w porozumieniu z uczelnianym organem samorządu studenckiego. Środki z tej dotacji, przeznaczone na stypendia i inne świadczenia socjalne, nie mogą być niższe niż środki przeznaczone na stypendia za wyniki w nauce lub sporcie. W roku akademickim 2012/2013 w ramach pomocy materialnej student może ubiegać się o stypendium socjalne (może być pobierane niezależnie od innych stypendiów), stypendium za wybitne osiągnięcia artystyczne, w nauce lub sporcie, stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych, zapomogę (świadczenie jednorazowe dla studentów, którzy z przyczyn losowych znaleźli się w bardzo trudnej sytuacji materialnej – przyznawane dwa razy w roku akademickim). O stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych może się ubiegać student posiadający orzeczenie o niepełnosprawności; stypendium to przyznawane jest niezależnie od dochodu studenta. Z kolei stypendium rektora dla najlepszych studentów może otrzymać student, który uzyskał za rok studiów wysoką średnią ocen lub ma osiągnięcia naukowe, artystyczne, lub osiągnął wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym bądź krajowym [Pomoc 2013]. Łączna miesięczna wysokość stypendiów nie może być większa niż 90% najniższego wynagrodzenia zasadniczego asystenta w poprzednim miesiącu ustalonego w przepisach o wynagradzaniu nauczycieli akademickich. Niepełnosprawni studenci, podobnie jak ich pełnosprawni koledzy, mogą ubiegać się również o kredyt studencki z dopłatą do oprocentowania i korzystnymi warunkami spłaty, finansowany z budżetu państwa. Jest to instrument rozszerzający dostęp do szkolnictwa wyższego, który pozwala na efektywniejsze zwiększenie pomocy materialnej dla studentów. Udzielany jest przez banki komercyjne na okres studiów pod warunkiem rozpoczęcia studiów przed 25 rokiem życia. Spłata rozpoczyna się 2 lata po ukończeniu studiów. Kredyt jest umarzony w 20% kredytobiorcom, którzy ukończyli studia w grupie 5% najlepszych absolwentów uczelni; w szczególnych przypadkach kredyt może być umorzony częściowo lub w całości z uwagi na trudną sytuację życiową (choroba, wypadek) lub trwałą utratę zdolności do spłaty zobowiązań (niepełnosprawność). Pierwszeństwo w otrzymaniu kredytów mają studenci znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej.

Student z niepełnosprawnością może również ubiegać się o wsparcie bezpośrednio z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, biorąc udział w programie „Aktywny samorząd” [Pilotażowy 2013]: Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyż-

szym. Warunkami uczestnictwa w programie są: znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności oraz nauka w szkole wyższej lub przewód doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi. W ramach modułu przysługuje dofinansowanie lub refundacja kosztów uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym, w tym: opłaty za naukę (czesne), dodatek na pokrycie kosztów kształcenia, dodatek na uiszczenie opłaty za przeprowadzenie przewodu doktorskiego (w przypadku osób, które mają wszczęty przewód doktorski, a nie są uczestnikami studiów doktoranckich).

Charakter uzupełniający mają zadania w ramach Modułu I. Obejmują one likwidację barier: utrudniających aktywizację społeczną i zawodową; w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym; w poruszaniu się. W ramach obszaru pierwszego studenci z niepełnosprawnościami mogą uzyskać pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu oraz w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B. W ramach obszaru drugiego istnieje możliwość skorzystania z pomocy w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, a także z dofinansowania szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania. Obszar trzeci umożliwia uzyskanie wsparcia w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub nowoczesnej kończyny oraz pomocy w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka elektrycznego lub nowoczesnej kończyny. Warunkiem skorzystania z wyżej wymienionego wsparcia jest posiadanie orzeczenia o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności, wiek aktywności zawodowej, dysfunkcja narządu ruchu (obszar pierwszy), narządu wzroku lub dysfunkcja obu kończyn górnych (obszar drugi), dysfunkcja uniemożliwiająca samodzielne poruszanie się za pomocą wózka inwalidzkiego o napędzie ręcznym, stabilność procesu chorobowego i pozytywne rokowania uzyskania zdolności do pracy (obszar trzeci).

2. Studenci z niepełnosprawnościami w liczbach

W roku akademickim 2012/2013 w 461 szkołach wyższych wszystkich typów kształciło się niespełna 1,6 mln studentów, o 5% studentów mniej niż w roku poprzednim. W ostatnich latach wyraźnie osłabła dynamika liczby szkół wyższych i studentów, która była bardzo wysoka w ostatniej dekadzie XX wieku i w pierwszym pięcioleciu XXI wieku (tabela 1).

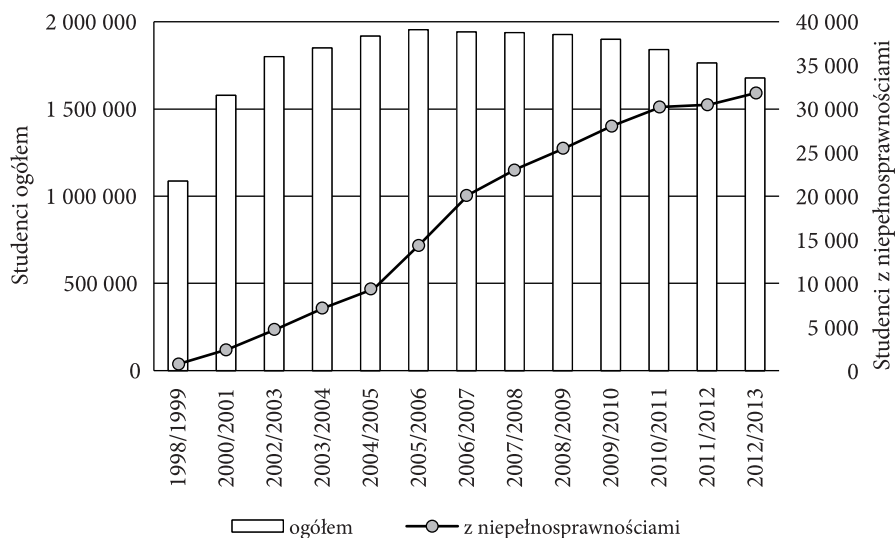
Tabela 1. Liczba studentów w Polsce w latach 1998–2013

Rok akademicki	Studenci ogółem	Studenci z niepełnosprawnościami	Odsetek studentów niepełnosprawnych do studiujących ogółem
	(w liczbach bezwzględnych)		(w %)
1998/1999	1 086 398	826	0,08
2000/2001	1 578 241	2 476	0,16
2002/2003	1 800 548	4 682	0,26
2003/2004	1 850 574	7 106	0,38
2004/2005	1 917 293	9 247	0,48
2005/2006	1 953 832	14 510	0,74
2006/2007	1 941 445	19 923	1,02
2007/2008	1 937 404	22 988	1,19
2008/2009	1 927 762	25 256	1,31
2009/2010	1 900 014	27 975	1,47
2010/2011	1 841 251	30 096	1,63
2011/2012	1 764 060	30 249	1,71
2012/2013	1 676 929	31 613	1,88

Źródło: [Szkoly 1998–2013].

Od roku akademickiego 2005/2006, kiedy liczba studentów osiągnęła rekordową liczbę 1 953,8 tys. osób, ta liczba studentów systematycznie maleje, a skala tego spadku dotychczas wzrasta. W ciągu ostatnich 6 lat liczba ta zmniejszyła się o 14%, a w ciągu ostatniego roku spadek wyniósł 5%. Zmiany te związane są z systematycznie malejącą liczbą ludności w wieku 19–24 lata.

Postęp techniczny i społeczny sprawił, że niepełnosprawność przestała być kryterium uniemożliwiającym podjęcie studiów wyższych. Obrazują to statystyki największych polskich uczelni. Na przykład na Uniwersytecie Warszawskim w ciągu ostatnich dziesięciu lat liczba studentów niepełnosprawnych wzrosła z 40 do ponad 980. Na Uniwersytecie Jagiellońskim jest ich około 480, a na Politechnice Wrocławskiej – około 600 osób. W sumie w roku akademickim 2012/2013 studiowało w Polsce ponad 31 tys. osób z niepełnosprawnościami. Widać zatem, że liczba niepełnosprawnych studentów i absolwentów szkół wyższych stale rośnie, co jednoznacznie przekłada się na wzrost ich szans na znalezienie ciekawej, satysfakcjonującej i dobrze płatnej pracy. Nie sposób jednak nie zauważyć wyraźnej dysproporcji pomiędzy tymi dwoma wskaźnikami. Według Narodowego Spisu Ludności z 2012 roku odsetek niepełno-

Rysunek 1. Tendencje zmian liczby studentów na polskich uczelniach

sprawnych osób z wyższym wykształceniem wynosił 7,6%, podczas gdy w grupie osób sprawnych było to 17,5%. Przyrost osób z wyższym wykształceniem w okresach międzypisowych wynosił 74% w grupie osób dotkniętych różnego rodzaju dysfunkcjami oraz 51,7% dla osób sprawnych [Dane Narodowego Spisu].

Można zaobserwować, że pomimo spadku liczby studentów ogółem liczba studiujących osób niepełnosprawnych stale się zwiększa (rysunek 1). Od 1998 roku sukcesywnie wzrasta liczba studentów z niepełnosprawnością na uczelniach wyższych – i to nawet mimo niżu demograficznego, który na uczelniach dał o sobie znać od 2006 roku. W 1998 roku ich liczba wynosiła 826 osób, co stanowiło 0,08% ogółu studiujących. W 2013 roku było ich już 31 613, odpowiednio 1,88% studiujących.

Wśród niepełnosprawnych studentów są osoby niewidome i słabowidzące (2733), dalej osoby niesłyszące i słabosłyszące (2047), zaś najliczniej reprezentowani na uczelniach wyższych są studenci z dysfunkcją narządów ruchu (8450 osób chodzących i 600 osób niechodzących). W roku akademickim 2011/2012 niepełnosprawni studenci z tytułu narządu ruchu stanowili 28,6% ogółu niepełnosprawnych studentów. Dla porównania, rok wcześniej było ich 8661, czyli 28,5%. Jest to grupa niepełnosprawnych, których liczba na polskich uczelniach rośnie najszybciej. Dużą grupą studentów są również osoby z innymi rodzajami niepełnosprawności (17 783). Są

Tabela 2. Liczba studentów z niepełnosprawnością w Polsce w latach 2007–2012 wg rodzaju niepełnosprawności i typu uczelni (w liczbach bezwzględnych)

Typ uczelni	Studenti z niepełnosprawnościami					
	ogółem	z dysfunkcją				
		słuchu	wzroku	narządu ruchu		
				chodzący	niechodzący	inną
2007/2008						
Ogółem	22 988	1491	1874	5316	503	13 804
Uniwersytety	7 486	426	723	1671	175	4 491
Techniczne	2 861	164	196	580	59	1 862
Rolnicze	955	51	74	232	8	590
Ekonomiczne	4 748	315	358	1157	111	2 807
Pedagogiczne	1 839	199	150	416	43	1 031
Medyczne	382	19	29	107	0	227
Morskie	28	1	3	4	0	20
Wychowania fizycznego	104	25	18	15	2	44
Artystyczne	126	20	20	20	2	64
Teologiczne	151	7	23	35	4	82
Wyższe szkoły zawodowe	4 244	259	278	1069	99	2 539
Obrony narodowej	64	5	2	10	0	47
2008/2009						
Ogółem	25 265	1723	2042	6367	560	14 573
Uniwersytety	8 062	476	757	1921	193	4 715
Techniczne	3 243	212	235	700	59	2 037

Typ uczelni	Studenci z niepełnosprawnościami					
	ogółem	z dysfunkcją				inną
		słuchu	wzroku	narządu ruchu chodzący	niechodzący	
Rolnicze	981	55	58	229	10	629
Ekonomiczne	4 737	345	304	1374	120	2 594
Pedagogiczne	2 005	226	173	511	50	1 054
Medyczne	452	26	38	124	0	264
Morskie	45	2	2	9	0	32
Wychowania fizycznego	113	24	21	16	6	46
Artystyczne	143	19	15	30	3	76
Teologiczne	120	3	23	25	4	65
Wyższe szkoły zawodowe	5 295	331	415	1413	115	3 021
Obrony narodowej	65	4	1	14	0	46
2009/2010						
Ogółem	27 975	1891	2357	7368	599	15 760
Uniwersytety	9 269	528	876	2377	155	5 333
Techniczne	3 577	242	261	851	80	2 143
Rolnicze	892	58	61	179	7	587
Ekonomiczne	4 407	283	296	1340	112	2 376
Pedagogiczne	2 018	238	193	524	82	981
Medyczne	551	38	45	166	0	302
Morskie	67	1	1	8	0	57
Wychowania fizycznego	137	31	16	32	4	54

Typ uczelni	Studenci z niepełnosprawnościami					
	ogółem	z dysfunkcją				inną
		słuchu	wzroku	chodzący	niechodzący	
Artystyczne	189	26	21	36	4	102
Teologiczne	117	1	17	32	3	64
Wyższe szkoły zawodowe	6 660	436	562	1 797	152	3 713
Obrony narodowej	90	9	8	26	0	47
2010/2011						
Ogółem	30 249	2017	2638	8051	610	16 933
Uniwersytety	9 878	591	988	2559	168	5 572
Techniczne	3 912	276	305	990	81	2 260
Rolnicze	929	47	62	220	13	587
Ekonomiczne	4 323	258	300	1 284	111	2 370
Pedagogiczne	2 333	241	205	644	67	1 176
Medyczne	732	43	52	193	0	444
Morskie	90	0	1	10	0	79
Wychowania fizycznego	167	33	18	33	5	78
Artystyczne	203	27	23	39	3	111
Teologiczne	190	3	43	49	1	94
Wyższe szkoły zawodowe	7 193	458	622	1 933	158	3 962
Obrony narodowej	136	13	11	55	0	57
Resortu Spraw Wewnętrznych	5	0	0	0	0	5

Typ uczelni	Studenci z niepełnosprawnościami					
	ogółem	słuchu	z dysfunkcją			
			wzroku	narządu ruchu		inną
				chodzący	niechodzący	
	2011/2012					
Ogółem	31 613	2047	2733	8450	600	17 783
Uniwersytety	10 259	566	658	2529	184	6 032
Techniczne	4 387	333	394	1202	77	2 381
Rolnicze	968	61	59	202	9	637
Ekonomiczne	4 036	231	305	1248	79	2 173
Pedagogiczne	1 771	192	194	491	65	829
Medyczne	783	61	73	310	1	338
Morskie	101	1	3	8	1	88
Wychowania fizycznego	180	39	18	39	5	79
Artystyczne	231	23	23	50	4	131
Teologiczne	158	7	15	47	1	88
Wyższe szkoły zawodowe	7 208	500	583	1875	182	4 068
Obrony narodowej	157	13	13	50	2	79
Resortu Spraw Wewnętrznych	10	0	0	0	0	10

Źródło: [Szkoły 2007–2014].

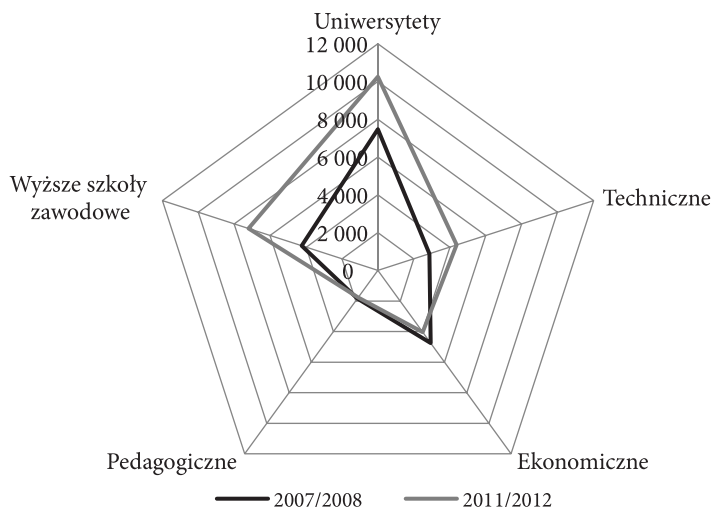
wśród nich osoby z niepełnosprawnościami kardiologicznymi, diabetologicznymi oraz epileptycy. W statystykach uczelni można też zaobserwować rosnącą liczbę osób z chorobami psychicznymi. Schizofrenia, nerwica natręctw, anoreksja, bulimia, stany lękowe – coraz więcej studentów boryka się z tymi problemami. Choroba psychiczna nie wyklucza jednak młodych ludzi z uczelnianego życia [Zadroga 2010].

Niepełnosprawni najchętniej wybierają uniwersytety (rysunek 2), następnie wyższe szkoły zawodowe, szkoły ekonomiczne, techniczne i pedagogiczne. W analizowanym okresie niemal na wszystkich typach uczelni zaobserwowano wzrost liczby studentów z niepełnosprawnościami. Największe przyrosty wystąpiły:

- w latach 2008/2009 i 2009/2010 – na uczelniach morskich (wzrost odpowiednio o 60,7% i 48,9%),
- w roku akademickim 2010/2011 – na uczelniach teologicznych (wzrost o 62,4%),
- w roku akademickim 2011/2012 – na uczelniach artystycznych (wzrost o 13,8%).

Spadki liczebności osób z niepełnosprawnościami wystąpiły:

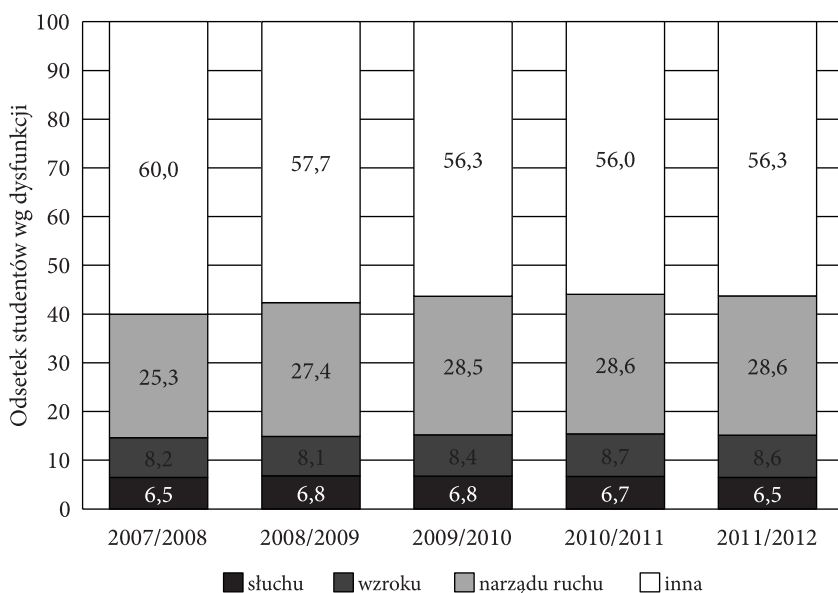
- w roku akademickim 2009/2010 – na uczelniach o profilu rolniczym (spadek o 9,1%),

Rysunek 2. Uczelnie najczęściej wybierane przez osoby z niepełnosprawnościami – porównanie roczników 2007/2008 oraz 2011/2012

- w roku akademickim 2011/2012 – na uczelniach pedagogicznych (spadek o 24,1%),
- na uczelniach teologicznych – w latach 2008/2009, 2009/2010 oraz 2011/2012 (spadek odpowiednio o 20,5%, 2,5% i 16,8% stanu z okresu poprzedzającego),
- na uczelniach ekonomicznych – niewielki, lecz stały spadek wahający się od 0,2% w roku akademickim 2008/2009 do 6,6% w roku 2011/2012.

Najmniej popularne wśród osób z niepełnosprawnościami są uczelnie obrony narodowej i resortu spraw wewnętrznych, teologiczne, wychowania fizycznego oraz artystyczne. Te szkoły mają w swoich programach w większości kierunki studiów, które ze względu na swój charakter wymagają szczególnych uzdolnień, co może stanowić barierę nie tylko dla niepełnosprawnych. Wymagana tam precyzja, sprawność fizyczna lub inne szczególne predyspozycje psychofizyczne powodują, że wielu z nich nie podejmuje nawet próby starania się o przyjęcie w poczet studentów takich uczelni. Szczególnie dotyczy to studentów z dysfunkcją narządu wzroku, słuchu i ruchu. Nie bez znaczenia są również bariery wynikające z kształcenia na niższych poziomach nauczania. Wiele osób, nie tylko zresztą niepełnosprawnych, nie jest w stanie sprostać wymaganiom stawianym przed

Rysunek 3. Struktura niepełnej sprawności na polskich uczelniach w latach 2007–2012

nimi na egzaminach wstępnych na tego typu uczelni. Duża liczba niepełnosprawnych studiuje w wyższych szkołach zawodowych. W roku akademickim 2011/2012 blisko co czwarty student studiował właśnie na tego typu uczelni.

Jeśli chodzi o strukturę niepełnosprawności, w minionym okresie wystąpiły niewielkie zmiany (rysunek 3). Najmniej liczną grupę stanowią osoby z dysfunkcją narządu słuchu – ich odsetek wahał się w granicach 6,5–6,8%. Nieco więcej było osób z dysfunkcją narządu wzroku – 8,1–8,7%. Niewiele ponad 1/4 ogółu studiujących stanowiły osoby z dysfunkcją narządu ruchu (25,3–28,6%), przy czym większość to osoby chodzące (ze stałą tendencją wzrostową od 91,4% w roku akademickim 2007/2008 do 93,4 w roku 2011/2012). Niewielki udział osób z dysfunkcjami narządu słuchu i wzroku związany jest ze specyficznymi problemami tych osób z komunikowaniem się z otoczeniem i przyswajaniu wiedzy. Potrzebują one specjalnego podejścia i oprzyrządowania, którego często jeszcze brakuje na polskich uczelniach, a także specjalnie przygotowanych pod kątem tych dysfunkcji materiałów dydaktycznych (m.in. materiały dźwiękowe, materiały czarnodrukowe pisane dużą czcionką, teksty w brajlu i rysunki wykonane techniką druku wypukłego). Ponadto osoby całkowicie niesłyszące w procesie uczenia się wymagają pomocy tłumacza języka migowego. Niestety, dostępność i kompetencje takich tłumaczy są niewystarczające w stosunku do istniejących potrzeb, co powoduje, że osoby niesłyszące niekiedy w ogóle rezygnują ze studiów.

W latach 2004–2012, zgodnie z ogólną tendencją wzrostową liczby studentów z niepełnosprawnością, wzrastała ich liczebność zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych (tabela 3). Na studiach stacjonarnych wzrost ten był ustawiczny, natomiast na studiach niestacjonarnych utrzymywał się do 2010 roku, po czym rozpoczął się spadek. Zmieniały się jednak proporcje studiujących na obu typach studiów (rysunek 4). O ile w 2004 roku na studiach stacjonarnych studiowało 84% osób z niepełnosprawnością, to w 2009 roku już tylko 48,8%; od tego roku odsetek ten znów zaczął wzrastać, osiągając w 2012 roku 57%. Jedynie w przypadku osób z dysfunkcją narządu ruchu w latach 2007–2010 można zauważyć niewielką ich przewagę na studiach niestacjonarnych. W roku 2007 dotyczyło to wyłącznie osób niechodzących, w pozostałych latach zarówno niechodzących, jak i chodzących.

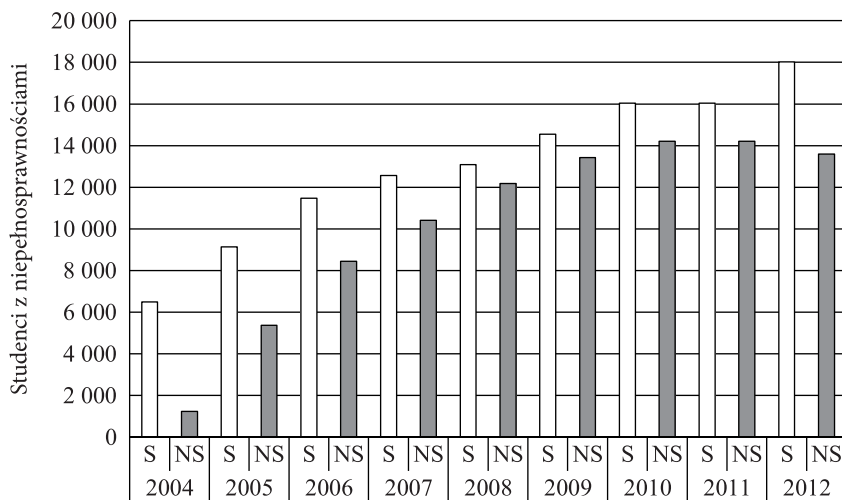
W układzie terytorialnym najwięcej osób z niepełnosprawnościami studiowało w województwach: mazowieckim (od 12,6% w 2009 roku do 14,5% w 2012 roku), małopolskim (8,5% w 2008 roku do 10,1% w 2012 roku) i wiel-

Tabela 3. Liczba studentów niepełnosprawnych w Polsce w latach 2004–2012 wg rodzaju niepełnosprawności i systemu studiów (w liczbach bezwzględnych)

Wyszczególnienie	Studenci z niepełnosprawnościami					
	z dysfunkcją					
	ogółem	słuchu	wzroku	narządu ruchu		inną
				chodzący	niecho- dzący	
2004 ogółem, w tym:	9 247	576	710	1816	312	5 833
dzienne	6 493	422	540	1278	196	4 057
wieczorowe	157	14	13	32	4	94
zaoczne	2 597	140	157	506	112	168
2005 ogółem, w tym:	14 510	852	1071	2915	358	9 314
dzienne	9 139	560	746	1771	212	5 850
wieczorowe	291	18	26	64	12	171
zaoczne	5 080	274	299	1080	134	3 293
2006 ogółem, w tym:	19 923	1224	1502	4353	416	12 428
stacjonarne	11 477	803	918	2419	217	7 110
niestacjonarne	8 446	421	584	1924	199	5 318
2007 ogółem, w tym:	22 988	1491	1874	5316	503	13 804
stacjonarne	12 569	872	1063	2818	251	7 565
niestacjonarne	10 419	619	811	2498	252	6 239
2008 ogółem, w tym:	25 265	1723	2042	6367	560	14 573
stacjonarne	13 089	914	1137	3066	277	7 695
niestacjonarne	12 176	809	905	3301	283	6 878
2009 ogółem, w tym:	27 975	1891	2357	7368	599	15 760
stacjonarne	14 552	1029	1314	3642	298	8 269
niestacjonarne	13 423	862	1043	3726	301	7 491
2010 ogółem, w tym:	30 096	1990	2630	8069	607	16 800
stacjonarne	15 872	1104	1481	4030	294	8 963
niestacjonarne	14 224	886	1149	4039	313	7 837

Wyszczególnienie	Studenci z niepełnosprawnościami					
	z dysfunkcją					
	ogółem	słuchu	wzroku	narządu ruchu		inną
				chodzący	niecho- dzący	
2011 ogółem, w tym:	31 613	2017	2638	8051	610	17 783
stacjonarne	18 019	1069	1398	4267	323	8 975
niestacjonarne	13 594	948	1240	3784	287	7 958
2012 ogółem, w tym:	31 613	2047	2733	8450	600	17 783
stacjonarne	18 019	1167	1558	4817	340	10 136
niestacjonarne	13 594	880	1175	3633	260	7 647

Źródło: [Szkoly 2004–2013].

Rysunek 4. Tendencje zmian liczby studentów z niepełnosprawnościami wg typu studiów (S – studia stacjonarne, NS – studia niestacjonarne)

kopolskim (od 8,7% w latach 2007 i 2009 do 9,8% w 2011 roku). Z kolei najmniej studentów zarejestrowano w województwach: opolskim (1,7% w latach 2011/2012 do 2,1% w 2007 roku), podlaskim (2,1% w 2008 roku do 2,5% w latach 2006 i 2009) oraz świętokrzyskim (3,4% w latach 2011–2012 do 3,9% w 2007 roku). Odsetek studentów z niepełnosprawnością

w poszczególnych województwach jest pochodną przede wszystkim ich nasycenia uczelniami. W znacznym stopniu wpływ na to ma liczba osób z niepełnosprawnościami zamieszkująca dany obszar administracyjny; niepełnosprawni wykazują większą skłonność do wybierania uczelni blisko miejsca zamieszkania – przede wszystkim ze względu na koszty dojazdu i utrzymania się poza domem. Uczelnia w pobliżu domu oznacza niższe koszty dla gospodarstwa domowego. Ważną rolę w tym względzie odgrywa również rodzina z jej wsparciem zarówno materialnym, jak i psychologicznym.

Tabela 4. Liczba studentów niepełnosprawnych w Polsce w latach 2006–2012 wg województw (w liczbach bezwzględnych)

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ogółem	19 923	22 988	25 256	27 975	30 096	30 249	31 613
Dolnośląskie	1 631	1 916	2 089	2 397	2 503	2 351	2 465
Kujawsko-pomorskie	1 217	1 519	1 669	1 933	2 261	2 253	2 415
Lubelskie	1 318	1 444	1 609	1 866	1 858	1 755	1 703
Lubuskie	794	744	800	824	779	750	798
Łódzkie	1 709	1 988	2 388	2 447	2 087	1 993	2 199
Małopolskie	1 750	1 965	2 427	2 596	2 949	3 024	3 178
Mazowieckie	2 725	3 142	3 224	3 521	4 048	4 192	4 578
Opolskie	368	478	507	536	498	518	538
Podkarpackie	1 086	1 187	1 266	1 392	1 461	1 416	1 549
Podlaskie	496	538	542	700	725	679	758
Pomorskie	923	1 128	1 355	1 555	2 100	2 397	2 337
Śląskie	1 445	1 690	1 857	2 061	2 194	2 173	2 380
Świętokrzyskie	759	895	966	1 071	1 100	1 038	1 084
Warmińsko-mazurskie	815	973	1 033	1 218	1 383	1 244	1 203
Wielkopolskie	1 738	2 046	2 278	2 440	2 730	2 965	2 932
Zachodniopomorskie	1 103	1 307	1 186	1 327	1 274	1 334	1 282

Źródło: [Szkoly 2007–2013].

Zakończenie

Tworząc system wsparcia dla studentów z niepełnosprawnościami niezbędne jest takie zdefiniowanie pojęcia niepełnosprawności, które odpowiada realiom życia akademickiego. Trzeba mieć na uwadze to, że nie każda ka-

tegoria, rodzaj lub stopień niepełnosprawności w znaczący sposób ograniczają możliwości spełnienia przez studenta wymagań związanych z przebiegiem studiów. Zdarza się często, że osoby posiadające orzeczony stopień niepełnosprawności nie mają żadnych trudności w realizacji obowiązującego programu nauczania, wynikających ze stanu zdrowia fizycznego lub psychicznego. Bywa jednakże też tak, że osoby bez formalnego orzeczenia o niepełnosprawności takie trudności mają. Wśród studentów są również osoby, które ukrywają swój stan zdrowia lub sam fakt niepełnosprawności. Powodem jest chęć zachowania pozytywnego wizerunku własnej osoby w ocenie innych. Osoby te nie chcą być przedmiotem plotek, które niekorzystnie wpływają na możliwości dalszej kariery akademickiej, a nawet i zawodowej. Obawiają się także pogorszenia relacji interpersonalnych z rówieśnikami, wprowadzenia kogoś w zakłopotanie lub stworzenia sytuacji niekomfortowych dla otoczenia. Silna jest również obawa oraz przed stygmatyzacją. Wielu osobom brakuje również umiejętności przekazania informacji o swojej chorobie lub dysfunkcji. Dylemat dotyczący ukrywania bądź ujawniania informacji dotyczących stanu zdrowia działa na niekorzyść studenta. Poinformowanie uczelni o stanie zdrowia to fakt, który jest najczęściej rozstrzygany z korzyścią dla studenta. Wybór odpowiedniego rozwiązania umożliwia uzyskanie większej autentyczności relacji interpersonalnych w swoim środowisku zarówno z rówieśnikami, jak i nauczycielami akademickimi.

Bibliografia

- Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2011: <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/niepelnosprawnosc-w-liczbach-/dane-demograficzne/informacje-i-dane-demograficzne/> [dostęp: 28. 09.2014].
- GUS, Szkoły wyższe i ich finanse, publikacje z lat 1998–2014.
- Kowalik, S., 2007, *Psychologiczne podstawy niepełnosprawności i rehabilitacji*, w: Strelau, J. (red.), *Psychologia. Podręcznik akademicki. Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*, t. 3, GPW, Gdańsk.
- Pilotażowy program „Aktywny samorząd”, 2013, <http://www.pfron.org.pl/pl/programy-i-zadania-pfr/aktywny-samorzad/1644,dok.html> [dostęp: 1. 02.2014].
- Pomoc materialna dla studentów w roku akademickim 2013/2014, 2013, <http://www.nauka.gov.pl/system-pomocy-materialnej/pomoc-materialna-dla-studentow-w-roku-akademickim-2013-2014.html> [dostęp: 1. 02.2014].

- Wsparcie niepełnosprawnych studentów i doktorantów, 2013, <http://www.nauka.gov.pl/wsparcie-niepelnosprawnych-studentow-i-doktorantow/> [dostęp: 3. 02.2014].
- Zadroga, A., 2010, *Wzrasta liczba studentów z chorobami psychicznymi*, Gazeta Wyborcza, s. 10–13, http://forum.gazeta.pl/forum/w,413,117496251,0,Wzrasta_liczba_studentow_z_chorobami_psychicznymi.html [dostęp: 10. 11.2010].